

Gerritjan van Luin

Gerritjan van Luin is zelfstandig coach en adviseur, en redacteur van De Nieuwe Meso
E-mail: gvluin@gmail.com

Waar het om draait bij goed onderwijs

Vooraf in Nederland, zo schrijft Gert Biesta, in zijn bijdrage aan *Pedagogiek als betrokken handelingswetenschap* is de mythe populair dat “kennis die causale verbanden tussen interventies en effecten op het spoor wil komen, *echte* wetenschappelijke kennis is en dat begrijpende kennis en het hele domein van interpretatieve wetenschappen een lagere vorm van kennis is”. Vandaar de druk op leraren om *evidence based* te gaan werken. Daarmee wordt het bijzondere karakter van onderwijs (en opvoeding) miskend. Biesta typeert die met open, semiotisch en recursief: “niet afgescheiden van omgevingsinvloeden, gebaseerd op betekenis en interpretatie en waarbij actoren op basis van ervaring en kennis hun handelen actief en intentioneel kunnen (bij)sturen.” Onderwijs speelt zich - in de woorden van Aristoteles - af in het domein van het veranderlijke

en dan heb je aan evidenties, die altijd generalisaties zijn, niet zoveel.

Maar wanneer het niet om *evidence* rond causale effecten draait, waar gaat het in de pedagogiek dan wel om? Alle auteurs van *Pedagogiek als betrokken handelingswetenschap* laten niet na te benadrukken dat pedagogiek met de door haar ontwikkelde concepten en theorieën bedoeld is om leraren te helpen betekenis te geven aan hun ervaringen en daarmee dienstbare inzichten te leveren aan hun praktijk. Die praktijk bepaalt! Het leraarschap, zo stellen de auteurs, is een ambacht en geen techniek. Dus hebben leraren niet veel aan instrumentele kennis. Het zal de kenner van Biesta’s werk niet verbazen dat het dan ook nergens in het boek gaat over het genereren van leeropbrengsten, maar des te meer over bijdragen aan het volwassen-inde-wereld willen zijn van leerlingen. En om dat goed te kunnen doen heb je – naast veel inhoudelijke kennis en vaardigheden – ook een sterk ontwikkeld professioneel oordeelsvermogen nodig (Wat staat hier op het spel? Wat is hier nodig?). Wat dat vraagt van onderzoekers en leraren wordt vanuit een grote variëteit aan invalhoeken in dit boek onderzocht.

Wanneer je als lezer kunt instemmen met deze normatieve kijk op onderwijskundig handelen en pedagogiek is er veel lezenswaardigs in het boek te vinden voor leraren en onderzoekers.

In de verschillende bijdragen wordt het steeds opnieuw duidelijk dat het 'echte' werk voor de leraar zich afspeelt op de vierkante (milli)meter van de ontmoeting met de leerlingen. Daar sta je zomaar - met al je ervaring - met je mond vol tanden wanneer een leerling weigert te doen wat je van hem vraagt; daar word je overdonderd door een matige presentatie en komen als reactie niet meer dan wat flauwe vragen bij je op; daar loop je bewust risico met je poging om een stille leerling pratend aan het samenwerken te krijgen. Onderzoekers kunnen je dan behulpzaam zijn met nauwkeurig kijken wat er speelt, het formuleren van je verhaal over zo'n spannende situatie en met je onderzoek naar welke normatieve veronderstellingen je handelen beïnvloeden. Dat onderzoekers - geheel in lijn met hun kijk op de rol van pedagogiek - bescheidenheid past wordt in twee bijdragen mooi uitgewerkt. In de ene door de (traditionele) machtsrelatie tussen onderzoeker en leraar te onderzoeken en voorstellen te doen om die gelijkwaardig te laten zijn; in de andere door openhartig te vertellen over de onderzoekservaring als onervaren lesgevende. In die betrokken 'bescheidenheid' toont zich precies de kracht van het "pielen, prutsen en klooiën", zoals een auteur het gezamenlijk handelingsonderzoek typeert. Een ander formuleert het zo: "waar een gedistantieerde onderzoeker van tevoren een focus bepaalt en alleen data over deze vraagstelling verzamelt, is het in het handelingsonderzoek de praktijk zélf die dicteert wat aandacht verdient; onderzoekers krijgen niet de kans om zich tot hun eigen belangstellingsveld te beperken".

Heel wat anders is het eveneens recent verschenen *Doorloopjes*. Prachtig vormgegeven biedt dit boek de

lezer stripachtige handreikingen voor het ontwerp en evaluatie van lessen. Waar *Pedagogiek als betrokken handelingswetenschap* vooral gaat over professioneel oordeel en in de voorbeelden Biesta's doeldomeinen 'subjectivering' en - in mindere mate - 'socialisering' raken, gaat *Doorloopjes* over 'kwalificatie': het biedt de leraar hulp bij het verbeteren van de lessen qua didactiek en orde. Onder de noemers 'waarom', 'wat' en 'hoe' zijn vijftig, steeds in vijf stappen opgebouwde, gevisualiseerde inzichten uit de onderwijswetenschap te vinden. Je zou het ironisch kunnen noemen dat precies uit dat domein van wetenschap is geput waarover Biesta c.s. nogal wat bezwaren naar voren hebben gebracht, maar de vertaler/uitgever/Biesta-kenner René Kneyber zal niet zomaar het boek getypeerd hebben als "meer dan de zoveelste loot aan de evidence-informed-stam". De doorloopjes zijn namelijk geen contextvrije technieken, maar vragen steeds "vertaling naar de eigen context", zoals hij het formuleert. Indachtig wat in het eerste boek over de vermeende hiërarchie tussen wetenschappen geschreven is, zou je misschien beter over 'hertaling' kunnen spreken. De wetenschap wordt immers niet vertaald naar de praktijk, maar helpt (andere) woorden te geven aan die praktijk.

Ook uit dit boek, praktischer dan het eerste, valt veel bruikbaar te halen voor de leraar (en de onderzoeker). Maar lees vooral beide boeken! Ze passen zo mooi bij elkaar als het gaat om de vraag waar het bij goed onderwijs om draait. ■

Gelezen:

- Biesta, G. & Janssens, M. (red.) (2021). *Pedagogiek als betrokken handelingswetenschap: over de relatie tussen onderzoeken en handelen in het onderwijs*. Phronese.
- Sherrington, T. & Caviglioli, O. (2021). *Doorloopjes: een visuele ontwerp-gids voor leraren*. Phronese.